

objectieve recht werd saamgevat. En wat aldus aan objectief recht in den loop der eeuwen was geschapen, werd in het eind door Justinianus verzameld, geordend, aangevuld en afgesloten als zijn definitieve wilsverklaring. Hij noemde zich de *νομος ἐμψυχος*, de *lex animata*; het Corpus Juris Civilis was zijn gestolde wil, waaraan niet toe en waarvan niet afgedaan mocht worden tot in lengte van dagen.

Toen de Germaansche en Romeinsche rechtsbeschouwing in N.-Italië met elkander in aanraking kwamen, had de eerste het hard te verduren. Een tijdlang bleven ze los naast elkander staan, zoolang het personaliteits-principe gold, maar dat kon uiteraard niet duurzaam zoo blijven. Zoodra het territorialiteits-beginsel de overwinning had behaald, begon de lijdensgeschiedenis, die nog in ons huidig recht, naast zooveel zegen, dien ze bracht, op zooveel punten haar booze nawerking doet gevoelen, de versmelting namelijk van Romeinsch en Germaansch recht. Al was er heel wat crypto-Germaansch recht in de soluties, die de groote juristen der Noord-Italiaansche school, ter voldoening aan de rechtsbehoefte der opkomende steden, met den forceps van den mos Italicus aan den schoot van het Corpus Juris ontwongen, aan het Romeinsche recht bleef de zege. Op zich zelf had dit een groot voorrecht voor de Germaansche volkeren kunnen zijn, indien dit maar geschied ware met oordeel des onderscheids, want op veel punten won het Romeinsche recht het verre in voortreffelijkheid en bruikbaarheid. Maar met dat vele goede werden ongemerkt beginselen binnengeloodst, die pasten in de Stoïcijnsche levensbeschouwing, en in de Romeinsche maatschappij met haar eigenaardige martiaal-sociale structuur, maar die lijnrecht indruischten tegen het beste, wat de Germaansche volkeren in hun rechtsbeschouwing hadden meegebracht en wat erger was, die onvereënegbaar waren met de Christelijke levensbeschouwing, zooals die op de Germaansche volksziel had vat gekregen.

Van den aanvang af, zoodra zij stem in het kapittel kreeg, had de kerk voor het Romeinsche recht gekozen. *Ecclesia vivit lege*